

PWYLLGOR	PWYLLGOR ARCHWILIO A LLYWODRAETHU
DYDDIAD	29 TACHWEDD 2018
TEITL	HUNANASESIAD O EFFEITHIOLRWYDD Y PWYLLGOR ARCHWILIO A LLYWODRAETHU
PWRPAS YR ADRODDIAD	ADRODD YN ÔL O'R GWEITHDY A GYNHALIWYD AR 5 TACHWEDD 2018
AWDUR	DEWI MORGAN, UWCH REOLWR REFENIW A RISG
GWEITHREDIAD	YSTYRIED Y CYNNWYS A CHYTUNO CAMAU GWEITHREDU

---

1. CYFLWYNIAD

- 1.1 Yn ei gyfarfod ar 19 Gorffennaf 2018, penderfynodd y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu drefnu gweithdy yn ystod hydref 2018 er mwyn cynnal hunanasesiad o'i effeithiolrwydd.
- 1.2 Pwrpas y Gweithdy fyddai ystyried os yw'r Pwyllgor yn gweithredu yn y ffordd mwyaf effeithiol, a lle mae sgôp i wneud mwy.
- 1.3 Cynhaliwyd y Gweithdy yn Swyddfeydd y Cyngor yn Galw Gwynedd, Penrhyndeudraeth, ar 5 Tachwedd. Mynychodd saith o aelodau'r Pwyllgor, gan gynnwys y Cadeirydd. Roedd y Pennaeth Cyllid, yr Uwch Reolwr Refeniw a Risg a'r Rheolwr Archwilio yn hwyluso.

2. CYNNWYS Y SESIWN

- 2.1 Defnyddiwyd cynnwys cyhoeddiad CIPFA, *Audit Committee – Practical Guidance for Local Authorities and Police* fel sail y gweithdy. Yn unol â Canllawiau Statudol Mesur 2011, a gyhoeddwyd yn 2012, mae disgwyl i bwyllgorau archwilio awdurdodau lleol yng Nghymru dalu sylw i'r cyhoeddiad yma. Mae'r Canllawiau Statudol yn cyfeirio at y fersiwn o ganllawiau CIPFA oedd ar gael ar y pryd, sef fersiwn 2005, ond mae fersiwn ddiweddarach wedi ei gyhoeddi yn 2018.
- 2.2 Defnyddiwyd canllawiau CIPFA er mwyn ystyried:
  - Os yw'n Pwyllgor yn gwneud y pethau y dylai, yn unol â'r gofynion statudol arno ac ymarfer gorau
  - Pa mor effeithiol y mae'n gwneud y pethau hyn.

3. HUNANASESIAD O YMARFER DA

- 3.1 Defnyddiwyd Atodiad D yng Nghanllawiau CIPFA, sef Hunanasesiad o Ymarfer Da, er mwyn ystyried os yw'r Pwyllgor yn cyflawni'r hyn sydd yn ddisgwyliedig ganddo o safbwynt gofynion statudol ac ymarfer gorau y cyrff proffesiynol. Roedd yr Uwch Reolwr Refeniw a Risg a'r Rheolwr Archwilio eisoes wedi rhoi sylw i'r cwestiynau hyn yn y cyfnod cyn y gweithdy, a cyflwynwyd y canlyniadau i'r gweithdy am drafodaeth.
- 3.2 Mae canlyniadau'r Hunanasesiad o Ymarfer Da i'w cael ar y tudalennau nesaf. Ar ôl adnabod unrhyw fylchau, lluniwyd cynllun gweithredu er mwyn gwella cydymffurfiaeth.

HUNANASESIAD O YMARFER DA

	Cwestiynau Ymarfer Da	Ydi	Rhannol	Na	Tystiolaeth / Sylwadau
Pwrpas a llywodraethu y Pwyllgor Archwilio					
1	Oes gan yr awdurdod bwyllgor archwilio penodol?	✓			Mae Rhan 9.2.1 Cyfansoddiad Cyngor Gwynedd yn datgan <i>“Bydd y Cyngor yn penodi Pwyllgor Archwilio i gyflawni’r swyddogaethau a ddisgrifir yn Adran 13 y Cyfansoddiad hwn ac yn unol ag adrannau 81-87 y Mesur.”</i>
2	Ydi’r Pwyllgor Archwilio yn adrodd yn uniongyrchol i’r Cyngor llawn?	✓			<p>Mae’r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yn adrodd yn uniongyrchol i’r Cyngor Llawn ac mae’n bwyllgor llawn (h.y. nid yw’n Is-Bwyllgor).</p> <p>Mae Cynllun Dirprwyo’r Cyngor (Rhan 13 o’r Cyfansoddiad) yn benodol yn dirprwyo’r ddyletswydd i gymeradwyo datganiad yr awdurdod o’i gyfrifon, ei incwm, a’i wariant a’i fantolen neu ei gofnod o dderbyniadau a thaliadau (yn ôl fel y digwydd) i’r Pwyllgor Archwilio.</p> <p>Nid yw’r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu wedi cyflwyno adroddiad blynyddol i’r Cyngor llawn er y nodir y gofyniad yng nghylch gorchwyl y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu. Fodd bynnag, roedd yr aelodau’n gytûn y byddai unrhyw fater oedd angen sylw pellach yn cael eu hadrodd i’r Cyngor llawn ar sail eithriad.</p>
3	A yw’r cylch gorchwyl yn nodi pwrpas y pwyllgor yn glir yn unol â datganiad sefyllfa CIPFA?	✓			Paragraff 1.1 Cylch Gorchwyl y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu.
4	A yw rôl a pwrpas y Pwyllgor Archwilio wedi ei ddeall a’i dderbyn ar draws yr awdurdod?	✓			Nid oes unrhyw dystiolaeth i’r gwrthwyneb

	Cwestiynau Ymarfer Da	Ydi	Rhannol	Na	Tystiolaeth / Sylwadau
5	A yw'r Pwyllgor Archwilio yn darparu cefnogaeth i'r awdurdod wrth fodloni gofynion llywodraethu da?	✓			Mae Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu yn cyflwyno adroddiadau i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yn achlysurol. Cyflwynir y Datganiad Llywodraethu Blynnyddol i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu er mwyn ei herio a'i gymeradwyo.
6	A yw'r trefniadau i ddal y Pwyllgor i gyfrif am ei berfformiad yn gweithredu'n foddhaol?		✓		Nid oes trefniadau ffurfiol o'r fath wedi cael eu rhoi yn eu lle, ond mae'r Archwiliwr Allanol yn ystyried effeithiolrwydd y Pwyllgor wrth gynnal yr asesiad o drefniadau llywodraethu'r awdurdod.
Swyddogaethau'r Pwyllgor					
7	A yw cylch gorchwyl y pwyllgor mynd i'r afael yn echblyg â'r holl feysydd craidd a nodwyd yn natganiad sefyllfa CIPFA?				
	<ul style="list-style-type: none"> • llywodraethu da 	✓			Cylch Gorchwyl – Rhan 2.2
	<ul style="list-style-type: none"> • fframwaith sicrwydd, gan gynnwys trefniadau partneriaeth a chydweithio 	✓			Cylch Gorchwyl – Rhan 2.2
	<ul style="list-style-type: none"> • archwilio mewnol 	✓			Cylch Gorchwyl – paragraffau 2.2.5 – 2.2.9 a Rhan 2.3
	<ul style="list-style-type: none"> • archwilio allanol 	✓			Cylch Gorchwyl – Rhan 2.3
	<ul style="list-style-type: none"> • adrodd ariannol 	✓			Cylch Gorchwyl – Rhannau 2.1 a 2.4
	<ul style="list-style-type: none"> • rheolaeth risg 	✓			Cylch Gorchwyl – Rhan 2.2. Roedd yr aelodau o'r farn bod angen adroddiad yn fwy aml.
	<ul style="list-style-type: none"> • gwerth am arian neu gwerth gorau 			✓	
	<ul style="list-style-type: none"> • atal twyll a llygredigaeth. 		✓		Cylch Gorchwyl – paragraffau 2.2.10 – 2.2.13. Fodd bynnag, nid oes adroddiadau penodol yn cael eu cyflwyno.
	<ul style="list-style-type: none"> • cefnogi'r fframwaith foesegol 			✓	
8	A gynhelir gwerthusiad blynnyddol i asesu p'un a yw'r Pwyllgor yn cyflawni ei gylch gorchwyl ac os rhoddwyd ystyriaeth ddigonol i'r holl feysydd craidd?		✓		Ni gynhelir gwerthusiad blynnyddol, ond mae'r gweithdy yn gyfle i gynnal hunan-asesiad.

	Cwestiynau Ymarfer Da	Ydi	Rhannol	Na	Tystiolaeth / Sylwadau
9	<p>A yw'r Pwyllgor Archwilio wedi ystyried y meysydd ehangach a nodwyd yn Natganiad Sefyllfa CIPFA a p'un a fyddai'n briodol i'r Pwyllgor ymgymryd â hwy?</p> <p>Y meysydd yma yw:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bodloni gan ddatganiadau sicrwydd (e.e. Datganiad Llywodraethu) • Goruchwyllo, cefnogi a hyrwyddo archwilio mewnol • Ystyried effeithiolrwydd y gyfundrefn rheoli risg a'r amgylchedd rheolaeth • Effeithiolrwydd yr amgylchedd reoli (gwerth am arian, safonau a moeseg, atal twyll a llygredigaeth) • Adroddiadau ac argymhellion archwilwyr ac arolygwyr a'u hoblygiadau • Cynorthwyo cydberthnasau effeithiol • Datganiadau ariannol. 		✓		<p>Mae'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yn ymgymryd â rhai o'r meysydd hyn, e.e. adolygu a monitro trefniadau rheoli trysorlys.</p> <p>Fodd bynnag, nid yw'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu wedi ystyried yn ffurfiol a ddylai ymgymryd â'r "meysydd ehangach".</p> <p>Nid yw'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yn darparu trosolwg o'r adroddiad blynyddol ar hyn o bryd.</p>
10	<p>Lle canfuwyd fod y sylw a roddwyd i feysydd craidd yn gyfyngedig, oes cynlluniau ar waith i fynd i'r afael â hyn?</p>		✓		<p>Y meysydd craidd hynny lle mae'r sylw a roddir iddynt yn gyfyngedig yw gwerth am arian / gwerth gorau a gwaith twyll rhagweithiol.</p> <p>Bydd adroddiad ar y gwaith a wnaethpwyd ar y Fenter Twyll Genedlaethol yn cael ei gyflwyno i'r Pwyllgor maes o law</p>
11	<p>Ydi'r Pwyllgor wedi cadw at ei rôl o beidio cynghori drwy beidio ymgymryd ag unrhyw bwerau gwneud penderfyniadau nad ydynt yn unol â'i bwrpas diben craidd?</p>	✓			

	Cwestiynau Ymarfer Da	Ydi	Rhannol	Na	Tystiolaeth / Sylwadau
Aelodaeth a chefnogaeth					
12	<p>A ddewiswyd strwythur a chyfansoddiad pwyllgor archwilio effeithiol?</p> <p>Dylai hyn gynnwys:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bod ar wahân o'r weithrediaeth • cymysgedd addas o wybodaeth a sgiliau ymhlith yr aelodau • maint pwyllgor nad yw'n anhylaw • rhoddwyd ystyriaeth i gynnwys o leiaf un aelod annibynnol (lle nad yw hyn eisoes yn fandadol). 	<p>✓</p> <p>✓</p> <p>✓</p> <p>✓</p>			<p>Cyfansoddiad Cyngor Gwynedd – Rhan 9.2</p> <p>Mae gan y Pwyllgor 18 aelod ac un aelod lleyg. Mae'r Gweithgor Gwella Rheolaethau wedi cael ei sefydlu er mwyn delio â'r meysydd hynny lle byddai'r Pwyllgor llawn yn anhylaw.</p> <p>Mandadol yng Nghymru – wedi ei weithredu.</p>
13	Yw'r aelodau annibynnol sydd wedi eu penodi i'r Pwyllgor wedi'u recriwtio mewn ffordd agored a thryloyw a gymeradwywyd gan y cyngor llawn neu PCC a'r Prif Gwnstabl fel y bo'n briodol ar gyfer y sefydliad?	✓			Dilynwyd trefn briodol, gan gynnwys hysbysebu yn y wasg.
14	Ydi Cadeirydd y Pwyllgor yn meddu ar yr wybodaeth a sgiliau priodol?	✓			Trafodwyd hyn yn y Gweithdy o aelodau ar 5 Tachwedd 2018 heb y Cadeirydd yn bresennol. Roedd consensws ymysg yr aelodau fod gwybodaeth a sgiliau'r Cadeirydd yn briodol.
15	A oes trefniadau ar waith i gefnogi'r Pwyllgor gyda sesiynau briffio a hyfforddiant?	✓			Darparwyd hyfforddiant anwytho i aelodau ym Mehefin 2017. Mae hyfforddiant wedi cael ei ddarparu ar faterion Rheolaeth Trysorlys.
16	A yw aelodaeth y Pwyllgor wedi eu hasesu yn erbyn y fframwaith gwybodaeth a sgiliau craidd ac wedi'i gael yn foddhaol?		✓		Nid oes unrhyw hunan asesiad o sgiliau a gwybodaeth aelodau wedi ei gynnal.

	Cwestiynau Ymarfer Da	Ydi	Rhannol	Na	Tystiolaeth / Sylwadau
17	Oes gan y Pwyllgor gysylltiadau gweithio da gyda phobl allweddol a sefydliadau, gan gynnwys archwilio allanol, archwilio mewnol a'r prif swyddog ariannol?	✓			Mae perthynas waith dda iawn gyda'r rhanddeiliaid allweddol hyn.
18	A ddarperir ysgrifenyddiaeth a chymorth gweinyddol digonol i'r Pwyllgor?	✓			Oes, yn unol â threfniadau'r Cyngor.
Effeithiolrwydd y Pwyllgor					
19	Ydi'r Pwyllgor wedi cael adborth ar ei berfformiad gan y rheini sy'n rhyngweithio gyda'r Pwyllgor neu'n dibynnu ar ei waith?		✓		Mae'n derbyn adborth anffurfiol trwy waith archwilwyr allanol. Roedd y Gweithdy ar 5 Tachwedd 2018 yn gyfle i swyddogion gyflwyno adborth.
20	Yw cyfarfodydd yn effeithiol gyda lefel dda o drafodaeth ac ymgysylltu gan yr holl Aelodau?	✓			Mae'r holl aelodau yn cyfrannu yng nghyfarfodydd y Pwyllgor
21	Mae'r Pwyllgor yn ymgysylltu ag amrywiaeth eang o arweinwyr a rheolwyr, gan gynnwys trafod darganfyddiadau'r archwiliad, risgiau a chynlluniau gweithredu gyda swyddogion cyfrifol?	✓			Hyn yn digwydd yn y Pwyllgor llawn ac yn y Gweithgor Gwella Rheolaethau
22	Yw'r Pwyllgor yn gwneud argymhellion ar gyfer gwella llywodraethu, risg a rheolaeth a'r rhain yn cael eu gweithredu?	✓			Wedi cyfeirio materion i bwyllgorau craffu lle roedd hynny'n briodol.
23	A yw'r Pwyllgor wedi gwerthuso os yw, a sut, y mae'n ychwanegu gwerth i'r sefydliad?		✓		Wedi cynnal hunanasesiad ym Mai 2016 ac eto yn Nhachwedd 2018
24	Oes gan y Pwyllgor gynllun gweithredu i wella unrhyw feysydd o wendid?		✓		I'w ystyried yn nghyfarfod y Pwyllgor ar 29 Tachwedd 2018
25	Yw'r Pwyllgor yn cyhoeddi adroddiad blynyddol i gyfrif am ei berfformiad ac egluro ei waith?		✓		Gweler cwestiwn 2 uchod

Materion sydd angen sylw

3.3 Wrth ystyried canlyniadau'r Hunanasesiad o Ymarfer Da, nodwyd barn yr aelodau fod y bylchau canlynol angen sylw:

Cwestiwn	Mater sydd angen sylw	Ffyrdd i ymateb
2	Nid yw'r Pwyllgor yn cyflwyno adroddiad blynyddol ffurfiol i'r Cyngor Llawn	Ar ôl trafodaeth, roedd yr aelodau o'r farn y byddai adroddiad eithriad i'r Cyngor llawn yn weithrediad mwy priodol.
	Diffyg adborth gan y swyddogaeth craffu yn diweddaru'r Pwyllgor am yr hyn maent wedi ei wneud gyda'r materion a gyfeiriwyd iddynt	Mater i'r pwyllgorau craffu ydi penderfynu pa faterion y maent am eu hystyried, ond y disgwyliad ydi y byddai pob pwyllgor yn gytûn am faterion o risg uchel. Trafod gyda swyddogion sy'n cefnogi craffu er mwyn sicrhau fod materion yn cael sylw priodol yn y fforymau craffu, ac adolygu'r drefn o ymateb i adroddiadau archwilwyr allanol.
	Gwybodaeth mwy manwl am waith dilyniant	Bydd y Rheolwr Archwilio a'r Uwch Reolwr Refeniw a Risg yn rhoi sylw i hyn. Credir mai adrodd ar fethu gweithredu ar sail eithriad fyddai'r dull mwyaf effeithiol o weithredu.
	Y Pwyllgor yn awyddus i dderbyn diweddariad gan yr Uwch Berchennog Risg Gwybodaeth (SIRO)	Yr Uwch Reolwr Refeniw a Risg i drafod gyda'r swyddog perthnasol a'r pennaeth adran.
	Dylid cyflwyno mwy adroddiadau i'r Pwyllgor am waith atal twyll ac atal llygredd	Yr Uwch Reolwr Refeniw a Risg i gyflwyno papur i'r Pwyllgor yn ei gyfarfod yn Chwefror 2019.
	Mae angen adroddiadau mwy rheolaidd gan y Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu	Bydd hyn yn digwydd o gyfarfod nesaf y Pwyllgor ymlaen. Yr Uwch Reolwr Refeniw a Risg i weithredu.
6	Dal y Pwyllgor i gyfrif – ddim yn derbyn adborth yn ffurfiol	Bydd swyddogion Cyllid yn gofyn i'r archwiliwr allanol am sylwadau.
	Angen adroddiad penodol am waith Gwerth am Arian / Gwerth Gorau	Mae meddylfryd Ffordd Gwynedd yn chwarae rhan allweddol yn hyn. Y Pwyllgor i ofyn am ddiweddariadau yn ôl yr angen.
	Cefnogi'r Fframwaith Foesegol	Yr Uwch Reolwr Refeniw a Risg i gyflwyno papur i'r Pwyllgor.
14	Angen ystyried yr hyfforddiant a gynhigir i aelodau'r Pwyllgor.	Bydd swyddogion Cyllid i gynnig awgrymiadau am bynciau hyfforddiant penodol ar gyfer aelodau'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu, a bydd hyn yn cynnwys trafodaethau gyda unedau perthnasol o'r Adran Cefnogaeth Gorfforaethol.

4. ARGYMHELLIAD

4.1 Gofynnir i'r Pwyllgor Archwilio:

- **Dderbyn cadarnhad gan yr aelodau hynny oedd yn y Gweithdy ar 5 Tachwedd fod yr adroddiad yma yn adlewyrchiad teg o'r drafodaeth a gafwyd yno.**
- **Dderbyn cynnwys yr adroddiad yma fel sail i gynllun gweithredu ar gyfer datblygiad pellach y Pwyllgor, ac i benderfynu i dderbyn diweddariad i bob cyfarfod ar y cynnydd yn erbyn y camau gweithredu hyn.**